

DIDAKTINĖ MEDŽIAGA ISTORIJOS MOKYTOJAMS

III gimnazijos klasė (XI kl.)

3 TEMA: Istorinio tyrimo ir pasakojimo žanrai bei formos

Parengė istorijos mokytoja ekspertė Žaneta Vaškevičienė

Vilnius

2023 m.

Istorinio tyrimo ir pasakojimo žanrai bei formos

Didaktinės rekomendacijos mokytojui: teorinė dalis, skaidrių komentarai.

Reikalavimai pagal atnaujintas bendrąsias programas

Šiai temai skiriama 1-2 pamokos.

Ši tema pradedama baigus temą apie istorinį tyrimą, kuomet mokinys suvokia tyrimą, kaip procesą, kurio metu, keliant klausimus apie praeitį ir taikant šaltinių, kaip įrodymų, paieškos, analizės, vertinimo, naudojimo gebėjimus, siekiant parengti, pagrįsti argumentus ar paaiškinimą, įgyjamos istorijos žinios ir išsiugdomas istorijos supratimas; trumpiau tariant, tyrimą suvokia kaip istorijos kūrimo procesą ir pažinimo metodą.

1. Raktiniai žodžiai: biografika, civilizacijų istorija, kasdienybės istorija, lyčių istorija, lokalinė istorija, nacionalinė istorija.

2. Asmenybės: Fernanas Brodelis, Emanuelis Le Rua Ladiuri, Edvardas Gudavičius, Adolfas Šapoka.

3. Temos aktualumas: XXI a. Europos valstybėms, priimant dabartinius politinius, kultūrinius ir socialinius iššūkius, kylančius dėl „įvairesnės visuomenės, migrantų ir pabėgėliams integracijos, išpuolių prieš demokratiją ir demokratines vertybes“ (Council of Europe, 2018), labai svarbus vaidmuo tenka istorijos mokymuisi. Europos Tarybos rekomendacijų istorijos mokymui (Council of Europe, 2018) įvadinėje dalyje teigiama, kad istorijos ugdymas Europos šalių mokyklose turi padėti kritiškai vertinti dabartį ir suvokti, kad bet kuris praeities įvykis, reiškinys, asmuo turi būti vertinamas to meto istoriniame kontekste, o jo istorinis vertinimas, interpretacija gali skirtis, būti diskusijų objektas. Istorijos ugdymo(si) metu įgytas (istorinis) mąstymas turi būti naudojamas ir kitiems dalykams ugdyti(s), t. y. turėtų tapti perkeliamuju gebėjimu, kuriuo mokiniai naudotųsi ugdymo(si) procese, todėl mokantis istorijos turi atsirasti vietos „skirtingiems ir / ar prieštaringsiems pasakojimams“, o pateikti argumentai būtų pagrįsti šaltinių įrodymais.

4. Temos tikslas: mokiniai, remdamiesi žiniomis, analizuodami istorijos šaltinius, vartodami istorijos sąvokas mokosi suprasti, kurti istorinį pasakojimą, atskleidžiantį pagrindines Lietuvos, Europos ir pasaulio istorines problemas.

5. Temos uždaviniai:

- 5.1. nustatyti, paaiškinti, sukurti istorijos sąvokas;
- 5.2. identifikuoti istorijos pasakojimų žanrus ir pateikti pavyzdžių;
- 5.3. paaiškinti, kuo moksliniai tekstai skiriasi nuo istorijos mokslo populiarinimo tekstų, surasti tokių tekstų pavyzdžių, juos palyginti;
- 5.4. analizuoti mokslinius ir mokslo populiarinimo tekstus, juos kritiškai vertinti, susieti su šiandienos aktualijomis;
- 5.5. įvertinti Fernano Brodelio, Emanuelio Le Rua Ladiuri (Emmanuel Le Roy Ladurie), Edvardo Gudavičiaus, Adolfo Šapokos vaidmenį istorijos pasakojimo žanro raidai.

Komentaras: temos uždaviniai koreguojami atsižvelgiant į mokinių mokymosi pasiekimų lygius.

6. Veiklos pobūdis: mokytojo veikla padedanti mokiniui ugdytis, mokinio praktinė veikla atliekant mokytojo pateiktas užduotis (teorinių žinių gilinimas, užduočių lapų pildymas įsivertinant savo žinias ir gebėjimus, pokalbis, galima diskusija ir kt.)

7. Ugdomos kompetencijos:

Kūrybiškumo kompetencija: remdamiesi istoriniais šaltiniais, mokslo ir mokslo populiarinimo tekstais, įvairiomis medijomis kuria įvairių tipų pasakojimus (CV, santraukas, komentarus, recenzijas, biografijas ir pan.), vizualizacijas (garso ar vaizdo pasakojimus, schemas, asmenybių, reiškinių ar įvykių grafinius paveikslus, genealoginius medžius ir pan.) ir interpretacijas, atlieka įvairius tiriamuosius ir/ar kūrybinius darbus.

Komunikavimo kompetencija: kuria ir pristato savo istorijos pasakojimą, tinkamai vartoja istorijos sąvokas, remiasi istorijos šaltiniais, tekstais ir šiuolaikinėmis medijomis. Diskutuodami įsiklauso į kito nuomonę, kelia klausimus apie istorinius įvykius, asmenybes, laisvai reiškia savo nuomonę, pagrįsdami ją argumentais.

Skaitmeninė kompetencija: kurdami istorinį pasakojimą, ieškodami informacijos, mokiniai naudojami šiuolaikinėmis medijomis, skaitmeniniais archyvais, bibliotekomis, virtualiomis parodomis (kita muziejų sukaupta medžiaga), geba jais naudotis per paieškos ir filtravimo sistemas, kritiškai ir tikslingai pasirenka medžiagą, ją analizuoja.

Pažinimo kompetencija: mokins gilina turimas žinias, pasirenka istoriniam pasakojimui kurti reikiamą informaciją bibliotekoje, internete ar kitose atvirose informacijos platformose; remiasi korektiškai surasta informacija. Remdamasis 2–3 istorinio konteksto šaltiniais, kuria įvairių tipų tekstus (samprotavimo rašinius, santraukas, komentarus ir kt.)

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija: mokins stiprina darbinę atmintį, stengiasi nepamiršti svarbiausios informacijos. Stiprina savikontrolę, leisdamas įvertinti, kaip sekasi, priimti sprendimus dėl veiklų vykdymo. Savo veiklas planuoja ir nusistato prioritetus. Mokosi kontroliuoti savo impulsus, stengdamasis apgalvoti savo veiksmus prieš juos atliekant. Mokosi kontroliuoti emocijas diskusijų metu. Siekia savo išsikeltų tikslų.

Kultūrinė kompetencija: mokins mokosi suprasti savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros

prasmę, vertę, jų tarpusavio ryšius, identifikuoja save kaip Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros lauko aktyvų dalyvį, mokosi suprasti atsakingo, kūrybiško požiūrio į kultūrą svarbą ir aktyviai, kūrybingai dalyvautų mokytojo nurodytoje veikloje ir kt.

Pilietiškumo kompetencija: mokosi pats kurti, analizuoti ir kritiškai vertinti medijose pateikiamą informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir siūlo jų įveikos būdus. Analizuoja politinius procesus ir juos kritiškai vertina. Suvokia pagrindinių valstybės institucijų paskirtį ir funkcijas, pilietinio dalyvavimo formas ir būdus. Analizuoja, kaip žmonės daro įtaką kitiems visuomenės nariams ir kt.

8. Planuojami rezultatai / pasiekimai pagal mokymosi pasiekimų lygmenis:

I lygmuo: nustato sąvokų prasmę, identifikuoja istorijos pasakojimo žanrus.

II lygmuo: paaiškina sąvokų prasmę, identifikuoja istorijos pasakojimo žanrus ir pateikia pavydžių,

III lygmuo: išsamiai paaiškina ir tinkamai vartoja sąvokas istoriniame kontekste, identifikuoja istorijos pasakojimo žanrus, paaiškina, kuo moksliniai tekstai skiriasi nuo istorijos mokslo populiarinimo tekstų, suranda tokių tekstų pavyzdžių, juos palygina.

IV lygmuo: paaiškina, tinkamai vartoja istorijos sąvokas, naudojamas paaiškinant esminę temą, bei kuria savarankiškai sąvokų apibūdinimus, analizuodamas mokslinius ir mokslo populiarinimo tekstus, juos kritiškai vertina, susieja su šiandienos aktualijomis, įvertina Fernano Brodelio, Emanuelio Le Rua Ladiuri (Emmanuel Le Roy Ladurie), Ladiuri), Edvardo Gudavičiaus, Adolfo Šapokos vaidmenį istorijos pasakojimo žanro raidai.

Individualių poreikių mokinių pasiekimai numatomi atskirai pagal mokytojo nurodymus.

Ką žinos: istorines šiai temai skirtas sąvokas.

Ką gebės: atpažinti, analizuoti įvertinti mokslo bei jo populiarinimo tekstus.

Ką supras: kad istoriko ar istorijos mokslo populiarintojo veikla, pozicija formuoja individualias kiekvieno piliečio istorines nuostatas.

Ką atras: naujas istorinio tyrimo panaudojimo idėjas.

Ką sukurs: vartotinių sąvokų žemėlapius, mokslinio ar mokslo populiarinimo tekstą pasirinkta tema (iki 300 žodžių, priklausomai nuo kiekvieno gebėjimų)

9. Mokymosi priemonės: vadovėlis, užduočių lapai, popieriniai ir virtualūs mokytojo ar mokinio pasirinkti tekstai, konspektas, pateiktys.

SKAIDRIŲ KOMENTARAI:

Pateiktyje yra 17 skaidrių, skirtų 1-2 pamokų ciklui tema „Istorinio tyrimo ir pasakojimo žanrai bei formos“. Mokytojas, matydamas klasės kontekstą, renkasi, ar jam šiai pamokai skirti vieną ar dvi pamokas. Galima vieną pamoką skirti teorijai, o kitą praktikai, bet galima teoriją derinti su praktika, t.y. atlikti mokiniui skirtą užduočių lapą.

Skaidrėse rasite skirtingomis spalvomis sužymėtus raktinius žodžius, kurie skirti 4 mokymosi pasiekimų mokiniams. Oranžinė spalva skirta slenkstiniam, mėlyna – patenkinamam, žalia – pagrindiniam, o raudona – aukštesniajam pasiekimų lygiui.

- 1. SKAIDRĖ Nr. 2.** Mokiniams apibūdina temos aktualumą. Įvesčiai ir motyvacijai pateikiamas probleminis klausimas, slenkstinio ir patenkinamojo lygio mokinių paprašoma tiesiog pasamprotauti, kodėl žmonės kuria istorijas.
- 2. SKAIDRĖ Nr. 3.** Nurodomas temos tikslas.
- 3. SKAIDRĖ Nr. 4.** Mokytojas su mokiniais aptaria temos uždavinius, pakomentuoja, ką gali atlikti mokiniai pagal skirtingus savo mokymosi tikslus ir pasiekimų lygius (sužymėta spalvomis). Užbaigus temą galima grįžti prie temos tikslo ir uždavinių įsivertinimui.
- 4. SKAIDRĖ Nr. 5.** Mokytojas aptaria istorijos tyrimo svarbą ir pritaikomumą.
- 5. SKAIDRĖ Nr. 6.** Mokytojas paaiškina, kaip istorijos tyrimas siejasi su pasakojimu.
- 6. SKAIDRĖ Nr. 7.** Mokytojas paaiškina, kokie gali būti istorijos pasakojimo žanrai.
- 7. SKAIDRĖ Nr. 8.** Mokytojas pristato civilizacijų istorijos žanrą, išryškindamas F. Brodelio veiklą ir vaidmenį. Šią skaidrę galima papildyti pasirinktu tekstiniu F. Brodelio veikalo šaltiniu.
- 8. SKAIDRĖ Nr. 9.** Mokytojas kartu su mokiniu aptaria lokalinės istorijos sampratą, paieško iliustruojančių pavyzdžių.

9. **SKAIDRĖ Nr. 10.** Mokytojas kartu su mokiniais aptaria kasdienybės istorijos sampratą. Galima paprašyti, kad mokiniai sukurtų ir pristatytų savo sąvokos paaiškinimą. Mokytojas pristato Emanuelio Le Rua Ladiuri asmenybę, jo darbus ir indėlį į istoriją.
10. **SKAIDRĖ Nr. 11.** Mokytojas gali paprašyti pačių mokinių paeikti lyčių istorijos sampratą ir atsakyti į pateiktą probleminį klausimą.
11. **SKAIDRĖ Nr. 12.** Mokytojas paaiškina, kas yra nacionalinė istorija iliustruodamas Edvardo Gudavičiaus, Adolfo Šapokos veiklomis, išryškindamas jų vaidmenį Lietuvos istorijoje.
12. **SKAIDRĖ Nr. 13 – 14.** Mokytojas aptaria, kas yra biografija, kaip ji panaudojama, kokie yra jų tipai, tekstai. Kartu su mokiniais paieško biografijos pavyzdžių ir aptaria, kuo jos svarbios.
13. **SKAIDRĖ Nr. 15.** Mokytojas kartu su mokiniais aptaria, kas yra mokslo populiarinimas, kokios yra istorijos mokslo populiarinimo formos (grožinė literatūra, filmai, straipsniai ir kt.)
14. **SKAIDRĖ Nr. 16.** Skirta aukštesniajam pasiekimų lygiui ir pamokos apibendrinimui. Galima grįžti prie temos tikslų ir uždavinių įsivertinimo. Įsivertinimo laiką, trukmę ir turinį mokytojas nusistato savarankiškai.
15. **SKAIDRĖ Nr. 17.** Pateikiami informacijos šaltiniai.

KOMENTARAI UŽDUOTIES LAPUI

Užduočių lape pateikta 12 užduočių. Užduotys sudėtingėja pagal vidurinio ugdymo istorijos programoje numatytus lygmenis. Didžioji užduočių dalis yra šaltinių nagrinėjimas, pateikti skirtingo sudėtingumo pagal lygmenis klausimai, kurie atitinka programoje keliamus reikalavimus pagal pasiekimų lygio požymius ir sritis (Prie užduočių yra orientaciniai sužymėjimai mokytojui, nurodantys BP reikalavimus). Kada ir kaip jas panaudoti t.y., ar per pamoką, ar namų darbams sprendžia mokytojas. Užduočių lapas parengtas taip, kad mokytojas galėtų praktiškai naudoti nieko nekeisdamas. Užduočių sudėtingumą atspindi sužymėjimai šypsnelėmis : ☺ - slenkstinis lygmuo, ☺☺ - patenkinamas lygmuo, ☺☺☺ - pagrindinis lygmuo, ☺☺☺☺ - aukštesnysis lygmuo. Šypsnelėmis skatiname mokinį nebijoti atlikti sudėtingesnes užduotis ir stipriname jų mokymosi motyvaciją.

KOMENTARAS MOKINIAMS SKIRTAM KONSPEKTUI

Konspekte pateikta platesnė medžiaga nei skaidrėse, bet ją atkartoja. Konspekto pabaigoje yra pateikiamos nuorodos, kuriomis mokiniai gali pasinaudoti ugdymo turiniui praplėsti.